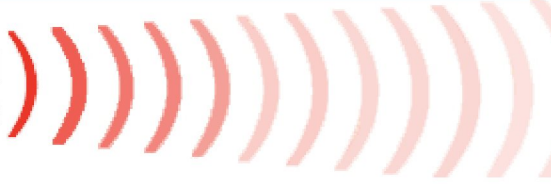

VAMMAISFOORUMI
Vammaisjärjestöjen yhteinen ääni

Sisäministeriö

kirjaamo.sm@govsec.fi

maahanmuutto-osasto.sm@govsec.fi

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta

Lausuntopyyntö VN/6060/2021

Vammaisfoorumi ry on 28 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta henkilöä. Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma on osa Vammaisfoorumin toimintaa.

Vammaisfoorumi kiittää Sisäministeriötä mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi, joka koskee kansalaisuuslain (359/2003) muuttamista. Vammaisfoorumi ottaa luonnokseen kantaa perus- ja ihmisoikeuksien, erityisesti YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 27/2016) ja lasten oikeuksien sopimuksen näkökulmasta.

Vammaisfoorumi pitää hyvänä, että kansalaisuuden edellytysten poikkeamista harkittaessa arvioidaan hakijan tilannetta kokonaisuudessaan, yksilöllisen tarpeen mukaan.

Vammaisfoorumi muistuttaa YK:n vammaissopimuksen 18 artiklasta, joka käsittelee liikkumisen ja kansalaisuuden vapautta.

1. Sopimuspuolet tunnustavat, että vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa oikeus liikkumisvapauteen, asuinpaikan valinnan vapauteen ja kansalaisuuteen, muun muassa varmistamalla, että:

- a) vammaisilla henkilöillä on oikeus hankkia kansalaisuus ja vaihtaa sitä eikä heiltä riistetä kansalaisuutta mielivaltaisesti tai vammaisuuden perusteella;
- b) vammaisilta henkilöiltä ei riistetä vammaisuuden perusteella mahdollisuutta saada, pitää hallussaan ja käyttää kansalaisuuttaan koskevia asiakirjoja tai muita henkilöllisyysasiakirjoja tai hyödyntää asianmukaisia prosesseja, kuten maahanmuuttomenettelyä, joita voidaan tarvita helpottamaan liikkumisvapauden käyttämistä;

- c) vammaiset henkilöt voivat vapaasti poistua mistä tahansa maasta, oma maansa mukaan lukien;
- d) vammaisilta henkilöiltä ei riistetä mielivaltaisesti tai vammaisuuden perusteella oikeutta tulla omaan maahansa.

Kansalaisuuslain 14 §:n 2 momentin kohdalla on otettava huomioon erityisesti vammaiset alaikäiset hakijat. Vammaisuuden vuoksi hakijalla voi olla kohtuuttomia vaikeuksia oman tilanteensa ja henkilöllisyytensä selvittämisessä. Näissä tapauksissa tulisi käyttää erityistä harkintaa, jotta alaikäinen hakija ei joutuisi vammaisuuden vuoksi epäedulliseen asemaan muihin nähden etenkin silloin, kun arvioidaan henkilöllisyyden varmistamista asumisaikaan nähden.

Kansalaisuuslain 18 b §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan kielitaidoedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakija ei pysty terveydentilansa taikka aisti- tai puhevamman vuoksi täyttämään kielitaidoedellytystä. Tämä on puutteellinen kirjaus, koska siinä ei mainita hakijan vammaisuutta. Vammaisuus on mainittu itsenäisenä perusteena mm. perustuslain 6 §:ssä 2 kohdassa, Euroopan unionin perusoikeuskirjassa ja yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014).

Suomi on ratifioinut YK:n vammaissopimuksen vuonna 2016. Se on voimassa lainsäätöasetuksena. YK:n vammaissopimuksen ratifioinnin jälkeen vammaisuus tulisi mainita erikseen itsenäisenä perusteena. Vammaisuus ja terveydentila on vakiintuneesti lainsäädännössä katsottu olevan kaksi eri asiaa ja kaksi eri perustetta. Tämän vuoksi Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että vammaisuus mainitaan erikseen.

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että lain tullessa voimaan vammaisfoorumin erityinen osaaminen vammaisten maahanmuuttajien osalta hyödynnettäisiin sen toimeenpanossa. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, kun maahanmuuttovirasto tekee käytänteitä lain toimeenpanossa. Osallistamiseen velvoittaa myös YK:n vammaissopimus ja sen 4 artiklan 3 kohta. Sen mukaan kaikissa vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa on neuvoteltava tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa sekä osallistettava heidät heitä edustavien järjestöjen kautta. Vammaisyleissopimusta valvova YK:n vammaiskomitea on antanut osallistamisvelvoitetta koskevan yleiskommentin (General Comment 7: Article 4.3 and 33.3: Participation with persons with disabilities in the implementation and monitoring of the Convention), jossa on tarkennettu, mitä osallistamisvelvoitteen täysimääräinen toteutuminen sopimuspuolilta edellyttää.

Osallistamisvelvoite koskee nimenomaisesti lainsäädännön sekä yleissopimuksen laatimis- ja toimeenpanoprosessia, mutta ulottuu yhtä lailla kaikkeen muuhun vammaisia ihmisiä tavalla tai toisella koskevaan päätöksentekoon. Artiklan määräysten toteutuminen edellyttää viranomaisilta oma-aloitteista aktiivisuutta vammaisten ihmisten mukaan ottamiseksi eri prosesseihin. Osallistamisoikeuksien toteutumiseksi tulee varmistaa osallistamisprosessin esteettömyys ja saavutettavuus. Täysimääräinen ja tehokas osallistaminen sisältää vammaisten ihmisten ottamisen mukaan paikallisiin, alueellisiin, kansallisiin ja kansainvälisiin päätöksentekokoelimiin.

YK:n vammaissopimuksen 9 artikla velvoittaa sopimuspuolet toteuttamaan asianmukaiset toimet varmistaa vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisöille avoimiin ja tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueella.

Vammaisfoorumi yhtyy Kuurojen liiton ja Kuuloliiton lausuntoihin, joissa toivotaan, että säännöskohtaisten perustelujen osioon olisi syytä sisällyttää viittaus Opetushallituksen laatimaan tuoreeseen ohjeistukseen erityisjärjestelyistä yleisissä kielitutkinnoissa esimerkiksi kuulo-, näkö- ja puhevammaisuuden osalta, koska monien koulutuksen järjestävien tietoisuus yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 15 § kohtuullisista mukautuksista on vielä heikkoa.

Vammaisfoorumi ry

Sari Kokko
puheenjohtaja

Karoliina Mäki
koordinaattori

Lisätietoja: Koordinaattori, Karoliina Mäki, puh. 0503002501,
karoliina.maki@tukikeskushilma.fi